

Nr 27

Av fru Hörnlund m. fl., om avskaffande av barnavårdsmannainstitutionen, m. m.

(Lika lydande med motion nr 25 i Första kammaren)

Vid höstriksdagen 1969 antogs bl. a. nya regler för fastställande av faderskap och utvidgad arvsrätt för barn utom äktenskap (prop. nr 124/1969). I samband med behandlingen av detta ärende väcktes i andra kammaren en motion om slopandet av obligatoriska barnavårdsmannaskap med personliga förordnanden. I motionen (II: 1230) föreslogs att barnavårdsnämnd skall träda i barnavårdsmans ställe intill dess fastställande av börd och underhållsfrågan lösts. Vad som stadgas om anmälningsplikt skulle således kvarstå oförändrat. Till första lagutskottets utlåtande (nr 52/1969) hade fogats en reservation med bifall till motionsyrkandet. Vid behandlingen av frågan i kamrarna stannade dessa vid olika beslut, varför frågan föll. Andra kammaren biföll reservationen, medan första kammaren gick på utskottsmajoritetens avslagsyrkande.

Enligt vår mening finns det starka skäl som talar för en omprövning av frågan om obligatoriska barnavårdsmannaskap. Vid ärendets behandling under höstriksdagen framkom inte, enligt vår mening, tillräckligt starka skäl för ett bibehållande av den ordning som gällt i mer än 50 år och som numera kan anses föråldrad. Utskottsmajoriteten anförde endast ett skäl för ett bibehållande av barnavårdsmannainstitutet, nämligen att mödrar till barn utom äktenskap ofta är mycket unga och att de därför har svårt att själva tillvarata barnets rätt. I övrigt motiverades motionsavstyrbandet med att utskottet hänvisade till sittande utredningar (familjerätts- och socialutredningen). Till detta senare kan sägas att ingen av dessa utredningar har, enligt direktiv, att pröva frågan om obligatoriet när det gäller barnavårdsmannaskapen.

När det gäller mödrarnas ålder kan det ifrågasättas vad utskottsmajoriteten åsyftat. År 1967 föddes 18 323 barn utom äktenskap och av dessa var över 10 000 barn till mödrar som fyllt 20 år, d.v.s. de hade uppnått vår nuvarande myndighetsålder. Det kan förutsättas att ett stort antal av samtliga dessa mödrar sammanbodde med barnafadern och/eller att äktenskap ingåtts under barnets första levnadsår. Många unga mödrar bor kvar i föräldrahemmet, och i många fall tar föräldrarna hand om barnet för varaktig vård. Detta gäller i synnerhet när de ogifta mödrarna är mycket unga.

I verkligheten blir den grupp ogifta föräldrar och barn som behöver speciellt stöd från samhällets sida ganska liten. Man kan också i detta sammanhang fråga sig om förekomsten av två tonårsföräldrar utgör en bättre garanti för att barnet får en god och trygg omvårdnad än om en annan person har hand om barnet. Om obligatoriska barnavårdsmannaskap skulle vara avhängiga föräldrarnas ålder, borde det gälla i alla sammanhang, således också när föräldrarna är gifta men tonåriga.

Frågan om "att tillvarataga barnets rätt" torde inte eftersättas genom att barnavårdsnämnd träder i barnavårdsmans ställe. Det primära måste vara att barnets börd blir fastställd och att frågan om underhållsbidrag får en tillfredsställande lösning. Om barnavårdsnämnd eller vid delegerad beslutanderätt nämndens arbetsutskott slutligt prövar och beslutar i dessa frågor, bör det finnas större garanti för att barnets intressen verkligen blir tillgodosedda än med nuvarande ordning. När det gäller fastställande av börd och ordnande av underhållsfrågan är det självklart att den ensamma föräldern skall ha speciell hjälp av samhället. I övrigt bör stöd och hjälp i princip utgå när föräldern själv anhåller om detta eller när barnavårdsnämnd på lagmässiga grunder finner skäl att ingripa för barnets bästa. Den föreslagna ordningen med upphörande av obligatoriet sedan primärfrågorna lösts utesluter dock inte barnavårdsnämndernas ansvar när det gäller att bistå föräldrar och barn genom kurativa insatser, men dessa bör sättas in i de fall när de verkligen behövs.

De av utskottet åberopade utredningarna har ett flertal stora och svåra frågor att utreda. Det torde ta åtskilliga år innan exempelvis den nyss tillsatta familjerättsutredningen kan framkomma med ett betänkande. Av direktiven framgår också, vilket förut nämnts, att frågan om obligatoriska barnavårdsmannaskap inte skall prövas av utredningen. I stället har man att "överväga att utforma bestämmelserna så att modern i allmänhet kan avstå från barnavårdsman om hon så önskar". Vi har i motionen och vid riksdagsdebatten allvarligt varnat för en sådan ordning. Riskerna för olikformighet kommunerna emellan är uppenbar; vidare finns det starka risker för att lagstiftningen medverkar till socialgrupperade barnavårdsmannaskap. Den särlagstiftning som nu drabbar en grupp medborgare skulle komma att omfatta en grupp föräldrar och barn inom gruppen ogifta föräldrar.

Det är naturligtvis möjligt att föreslå tilläggsdirektiv till familjerättsutredningen. Vi anser dock att frågan om barnavårdsmannaskapen redan är tillräckligt utredd genom familjeberedningens undersökning 1967. Familjeberedningen föreslog att barnavårdsnämnderna skulle ersätta nuvarande barnavårdsmannainstitution men att obligatoriet skulle bibehållas och omprövas varje år. Även detta skulle, enligt vår mening, medverka till olikformighet och till att en förmyndarattityd som borde vara främmande i da-

gens samhälle skulle kvarstå. Det finns skäl för att i stället övergå till det system som förordades i motionen 1230/1969 och som helt ansluter till vad Kommunförbundet vid ett flertal tillfällen förordat. I remissyttrandet till förarbetena till prop. nr 124/1969 anförde Svenska kommunförbundet bl. a. att "barnavårdsmannainstitutionen bör anpassas efter vad som numera krävs av dess verksamhet. Exempelvis skulle den i barnavårdsmans uppdrag ingående skyldigheten att sörja för att utomäktenskapliga barns börd fastställs kunna bättre tillgodoses, om skyldigheten ålades vederbörande barnavårdsnämnd och att denna kunde anförtros åt personal med särskilda kvalifikationer". Kommunförbundet anser således att en lagändring bör komma till stånd och motiverar detta genom att icke blott peka på praktiska skäl utan även genom att anföra principiella, sociala och psykologiska skäl. Bl. a. anför man att barnavårdsmannaskapet av många föräldrar upplevs som ett opåkallat tvång, att barnens särställning markeras i onödan och att de psykologiska aspekterna i alltför ringa grad observerats. Kommunförbundet, liksom socialstyrelsen i remissyttrande till familjeberedningens betänkande, anser också att den kurativa delen av barnavårdsmännens arbete många gånger är eftersatt, bl. a. på grund av för stor arbetsböda.

De remissinstanser som i detta sammanhang måste tillmätas stor betydelse anser således att nuvarande ordning inte är tillfredsställande. När det gäller den praktiska delen bör det framstå som helt realistiskt att följa de organ som har ingående kännedom och erfarenhet av verksamheten. När dessa båda remissorgan förordar ett överförande av barnavårdsmannaskapen på barnavårdsnämnderna torde det vara svårt att övertygande plädера för ett bibehållande av nuvarande ordning.

Men frågan är också av en mycket stor principiell betydelse. I motionen II: 1230/1969 har vi ingående motiverat detta genom att framhålla det orättmätiga i att specialbehandla en grupp medborgare och fränkänna dem förmågan att själva vårda och fostra barn, att fungera som föräldrar. Vi hänvisar således till denna motion och vill endast understryka att alla former av särbehandling bör så långt som möjligt undvikas, vare sig det gäller grupper eller individer. I analogi med detta anser vi att barnavårdsmannainstitutionen bör avvecklas.

Enligt vårt förmenande finns det således starka skäl som talar för att de obligatoriska barnavårdsmannaskapen slopas och att barnavårdsnämnderna åläggs de uppgifter som nu åvilar barnavårdsmännen. Nämnden, som därmed övertar det ansvar som enligt nuvarande lagstiftning åvilar barnavårdsman, bör ha möjlighet att ge tjänsteman fullmakt att som rättslig företrädare för barnet verka för fastställande av barnets börd etc. När dessa uppgifter slutförts skulle nämndens uppdrag upphöra och ärendet avfö-

ras. Självfallet kvarstår att nämnden i enlighet med barnavårdslagen har ansvar för *alla barn* såväl genom allmänt förebyggande åtgärder och den allmänna ungdomsvården som genom ingripande i enskilda fall, i syfte att tillgodose konstaterade hjälpbehov eller undanröja missförhållanden. Detta gäller således för barn födda utom äktenskapet liksom för andra barn.

I samband med en reformering av barnavårdsmannainstitutet bör barnavårdsmannakungörelsen ersättas med en instruktion till barnavårdsnämnderna. Det bör i detta sammanhang understrykas att föräldrar som är i behov av särskilt stöd bör komma i kontakt med övriga sociala organ i kommunen, bostadsförmedling, arbetsmarknadsmyndigheter m. fl. genom medverkan av barnavårdsnämnd.

Med hänvisning till det anförda hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att förslag om avskaffande av barnavårdsmannainstitutionen och till nya bestämmelser i enlighet med motionen förelägges innevarande års riksdag i så god tid att nya regler kan träda i kraft den 1 januari 1971.

Stockholm den 14 januari 1970

<i>Gördis Hörnlund (s)</i>	<i>Tage Hansson (s)</i> i Piteå	<i>Blenda Ljungberg (m)</i>
<i>Gunbjörg Thunvall (s)</i>	<i>Einar Larsson (cp)</i> i Borrby	<i>Lilly Bergander (s)</i>
<i>Gunvor Ryding (vpk)</i>	<i>Sten Sjöholm (fp)</i>	<i>Sven Hammarberg (s)</i>
<i>Karl Gust. H. Boo (cp)</i>	<i>Åke Green (s)</i>	<i>Sven Andersson (fp)</i> i Örebro
<i>Doris Håvik (s)</i>	<i>Gertrud Sigurdson (s)</i>	<i>Nils Carlshamre (m)</i>
<i>Anita Gradin (s)</i>	<i>Ingegärd Frænkel (fp)</i>	<i>Kurt Hugosson (s)</i>
<i>Birgitta Dahl (s)</i>	<i>Fritz Börjesson (cp)</i> i Glömminge	<i>Thure Jadestig (s)</i>
<i>Ake Gustavsson (s)</i> i Nässjö		<i>Sven Lindberg (s)</i>